

Mari-Leena Talvitie kok ym.

Lakialoite laiksi julkisten alojen eläkelain ja työntekijän eläkelain muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoitteessa esitetään julkisten alojen eläkelain 65 §:n ja työntekijän eläkelain 55 §:n muuttamista siten, että oikeus leskeneläkkeeseen laajennetaan koskemaan myös alle 50-vuotiasta leskeä, jolla ei ollut yhteistä lasta edunjättäjän kanssa.

Lisäksi aloitteessa esitetään julkisten alojen eläkelain 64 §:n ja työntekijän eläkelain 54 §:n muuttamista sekä julkisten alojen eläkelakiin uuden 66 a §:n ja työntekijän eläkelakiin uuden 57 a §:n lisäämistä siten, että oikeus leskeneläkkeeseen laajennetaan koskemaan myös avopuolisoa lesken oikeutta vastaavalla tavalla.

PERUSTELUT

Kun puoliso tai avopuoliso kuolee, jokaisella vähintään viisi vuotta kyseisessä avio- tai avoliitossa eläneellä tulisi olla yhdenvertainen oikeus leskeneläkkeeseen. Nyt näin ei ole. Laki kohtelee erityisesti alle 50-vuotiaita, lapsettomia ja uusperheessä eläviä leskiä epäoikeudenmukaisella tavalla, eikä heillä ole ollenkaan oikeutta leskeneläkkeeseen.

Kun puoliso kuolee, leskellä on oikeus Kelan maksamaan leskeneläkkeeseen, mikäli hänellä ja hänen puolisoillaan on tai on ollut yhteinen lapsi. Lisäksi edellytetään, että pari on avioliitossa puolison kuollessa ja avioliitto on solmittu ennen kuin puoliso on täyttänyt 65 vuotta. Lesken iällä ei ole merkitystä.

Jos leskellä ja hänen puolisoillaan ei ole yhteistä lasta, on leskellä oikeus leskeneläkkeeseen, mikäli kaikki seuraavat ehdot täyttyvät: avioliitto on solmittu ennen kuin leski täytti 50 vuotta ja puoliso 65 vuotta; sekä avioliitto on jatkunut vähintään viisi vuotta ennen puolison kuolemaa; sekä leski on ollut vähintään 50-vuotias puolison kuollessa tai hän on saanut työeläkelakien tai kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä vähintään kolme vuotta.

Kelan maksamassa leskeneläkkeessä on kaksi osaa: kuuden (6) kuukauden alkueläke, joka voi alkaa puolison kuolinpäivää seuraavan kuukauden alusta, jos vaadittavat ehdot täyttyvät, sekä mahdollinen jatkoeläke. Molempien maksaminen loppuu, kun leski täyttää 65 vuotta.

Lakialoite LA 36/2020 vp

Ongelma Kelan maksamassa leskeneläkkeessä on se, että alle 50-vuotias leski, jolla ei ole yhteisiä lapsia kuolleen puolison kanssa, ei saa lainkaan leskeneläkettä. Se, ettei leskellä ole yhteisiä lapsia edunjättäjän kanssa, eläkkeen eväämisen perusteena sekä avioliiton solmimisajankohtaan ja avioliiton kestoon liittyvät rajoitteet aiheuttavat sen, että lesket ovat keskenään monella tapaa eriarvoisessa asemassa.

Nuorella ja lapsettomalla leskellä on kuitenkin yhtäläinen tarve taloudelliseen tukeen sopeutumisvaiheessa. Puolison kuolema on usein ennakoimaton kriisitilanne, joka vaikuttaa tutkitusti lesken toiminta- ja työkykyyn. Tilanteen itsessään aiheuttaman kuormituksen lisäksi nuori leski voi leskeneläkkeen rajoitusten vuoksi joutua taloudellisiin vaikeuksiin. Ikävaiheelle on tyypillistä, että on velkaa eikä juurikaan varallisuutta. Akuutissa kriisissä on todella kohtuutonta, jos joutuu menettämään puolison lisäksi myös kodin ja sitä kautta tutun lähiverkoston.

Lapsettomien leskien rajaaminen eläkelain ulkopuolelle osoittaa, että lainsäädännössä ei tunnisteta erilaisia perhetilanteita eikä moninaistuvia perherakenteita. Esimerkiksi uusperheessä eletään usein lapsiperhearkea, vaikka lapset eivät ole yhteisiä. Leskiperheessä taloudellinen kriisi vaikuttaa lapsiin ja heidän mahdollisuuksiinsa muun muassa asua ja harrastaa tutussa ympäristössä.

Avioliiton solmimisajankohtaan ja avioliiton kestoon liittyvät rajoitteet eivät tunnista myöskään avoliittojen yleisyyttä. Alle viiden vuoden avioliittoa on saattanut edeltää vuosikymmeniä kestänyt avoliitto. Avopuolisoilla, jotka ovat asuttaneet yhteistaloutta vähintään viisi vuotta, tulisi olla leskeä vastaava oikeus leskeneläkkeeseen.

Leskeneläkettä vähennetään nykyisen lainsäädännön mukaan puolen vuoden alkueläkkeen jälkeen huomioimalla lesken oma laskennallinen työeläketurva. Vähennys johtaa usein siihen, että eläkettä ei makseta puolen vuoden jälkeen lainkaan. Nuorena leskeytyneen leskeneläke on näin käytännössä määräaikainen, ja eläkkeestä hyötyisivät kaikista pienituloisimmat lesket, jotka muuten turvautuisivat verovaroin katettuun sosiaaliturvaan.

Leskeneläkeoikeuden laajentaminen lisää kustannuksia maltillisesti. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2017 leskeksi jäi 563 alle 50-vuotiasta. Osalla heistä on yhteisiä alaikäisiä lapsia, ja he ovat siten jo eläkeoikeuden piirissä. Keskimääräinen leskeneläke on 575 euroa kuukaudessa. Yli puolella leskeneläkkeen saajista eläke on tätä pienempi.

Perhe-eläkkeen uudistamistyö yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa on käynnissä sosiaali- ja terveysministeriössä. Leskeneläkeoikeuden laajentaminen alle 50-vuotiaille lapsettomille leskille ja avopuolisoille ei ole suuri taloudellinen satsaus eläkeuudistuksen kokonaisuudessa. Vähennysmekanismin johdosta eläke jää puolen vuoden jälkeen maksuun vain pienituloisimmille. Yksilön arjen tasolla oikeus eläkkeeseen on kuitenkin merkittävä kysymys. Nuoren lesken ja avoliitossa eläneiden puolisoitten eläkeoikeus on myös yhdenvertaisuuskysymys, joka on syytä vihdoin korjata.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavat lakiehdotukset:

Lakialoite LA 36/2020 vp

1.

Laki

julkisten alojen eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan julkisten alojen eläkelain (81/2016) 64 ja 65 § ja
lisätään lakiin uusi 66 a § seuraavasti:

64 §

Edunsaajat

Edunsaajia ovat leski, entinen puoliso, henkilö, joka on edunjättäjän kuolinhetkellä ollut tämän avopuoliso, ja lapset. Perhe-eläke maksetaan leskeneläkkeenä ja lapseneläkkeenä.

Perhe-eläkkeeseen ei ole oikeutta henkilöllä, joka on rikoksella tahallisesti aiheuttanut edunjättäjän kuoleman.

65 §

Lesken eläkeoikeus

Leskellä on oikeus leskeneläkkeeseen, jos:

- 1) hän on solminut avioliiton edunjättäjän kanssa ennen kuin tämä oli täyttänyt 65 vuotta; ja
- 2) hänellä on tai on ollut yhteinen lapsi edunjättäjän kanssa.

Leskeneläkkeeseen on oikeus myös sellaisella leskellä, jonka avioliitto on solmittu ennen kuin edunjättäjä oli täyttänyt 65 vuotta ja avioliitto oli jatkunut vähintään viisi vuotta.

Leskellä ei ole oikeutta leskeneläkkeeseen 1 momentin nojalla, jos lapsi on annettu ottolapseksi perheen ulkopuolelle ennen edunjättäjän kuolemaa, eikä sellaisen edunjättäjän lapsen perusteella, jonka leski on ottanut ottolapsekseen edunjättäjän kuoltua.

Jos leskellä on aikaisemman avioliiton perusteella oikeus saada työeläkelain mukaista eläkettä vastaavaa perhe-eläkettä, hänellä ei ole oikeutta uuteen perhe-eläkkeeseen.

66 a §

Avopuolison eläkeoikeus

Henkilöllä, joka oli edunjättäjän kuolinhetkellä tämän avopuoliso, on leskeä vastaava oikeus leskeneläkkeeseen. Avopuolison oikeudesta leskeneläkkeeseen on soveltuvin osin voimassa, mitä leskestä ja lesken oikeudesta leskeneläkkeeseen säädetään.

Avopuolisoilla tarkoitetaan 1 momentissa yhteistaloudessa asuvia parisuhteen (*avoliiton*) osapuolia, jotka ovat asuneet yhteistaloudessa vähintään viisi vuotta tai joilla on tai on ollut yhteinen

Lakialoite LA 36/2020 vp

tai yhteisessä huollossa oleva lapsi. Avopuolisoksi ei kuitenkaan katsota sellaista henkilöä, joka on avioliitossa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

työntekijän eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työntekijän eläkelain (395/2006) 54 ja 55 §, sellaisena kuin niistä on 55 § osaksi laissa 1164/2007, ja
lisätään lakiin uusi 57 a § seuraavasti:

54 §

Perhe-eläke ja perhe-eläkkeen saajat

Edunjättäjä on työntekijä, jolle on karttunut eläkettä tämän lain mukaan ja jonka kuoleman jälkeen maksetaan perhe-eläkettä edunsaajille siten kuin jäljempänä säädetään.

Edunsaaja on henkilö, jolla on oikeus saada perhe-eläkettä edunjättäjän kuoleman jälkeen. Edunsaajia ovat jäljempänä säädetyin edellytyksin leski, edunjättäjän sekä lesken lapset, edunjättäjän entinen puoliso ja henkilö, joka oli edunjättäjän kuolinhetkellä tämän avopuoliso.

Perhe-eläke maksetaan leskeneläkkeenä ja lapseneläkkeenä.

Perhe-eläkkeeseen ei ole oikeutta henkilöllä, joka on rikoksella tahallisesti aiheuttanut edunjättäjän kuoleman.

55 §

Lesken eläkeoikeus

Leskellä on oikeus leskeneläkkeeseen, jos hän on solminut avioliiton edunjättäjän kanssa ennen kuin tämä oli täyttänyt 65 vuotta ja hänellä on tai on ollut yhteinen lapsi edunjättäjän kanssa.

Leskeneläkkeeseen on oikeus myös sellaisella leskellä, jonka avioliitto on solmittu ennen kuin edunjättäjä oli täyttänyt 65 vuotta ja avioliitto oli jatkunut vähintään viisi vuotta.

Lakialoite LA 36/2020 vp

Leskellä ei ole oikeutta leskeneläkkeeseen 1 momentin nojalla, jos lapsi on annettu ottolapseksi perheen ulkopuolelle ennen edunjättäjän kuolemaa, eikä sellaisen edunjättäjän lapsen perusteella, jonka leski on ottanut ottolapsekseen edunjättäjän kuoltua.

Jos leskellä on aikaisemman avioliiton perusteella oikeus saada työeläkelain mukaista perhe-eläkettä, hänellä ei ole oikeutta uuteen perhe-eläkkeeseen.

57 a §

Avopuolison eläkeoikeus

Henkilöllä, joka oli edunjättäjän kuolinhetkellä tämän avopuoliso, on leskeä vastaava oikeus leskeneläkkeeseen. Avopuolison oikeudesta leskeneläkkeeseen on soveltuvin osin voimassa, mitä leskestä ja lesken oikeudesta leskeneläkkeeseen säädetään.

Avopuolisoilla tarkoitetaan 1 momentissa yhteistaloudessa asuvia parisuhteen (*avoliiton*) osapuolia, jotka ovat asuneet yhteistaloudessa vähintään viisi vuotta tai joilla on tai on ollut yhteinen tai yhteisessä huollossa oleva lapsi. Avopuolisoksi ei kuitenkaan katsota sellaista henkilöä, joka on avioliitossa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

Lakialoite LA 36/2020 vp

Helsingissä 26.6.2020

Mari-Leena Talvitie kok
Ari Koponen ps
Jenna Simula ps
Leena Meri ps
Piritta Rantanen sd
Ben Zyskowicz kok
Janne Heikkinen kok
Arto Pirttilahti kesk
Eeva Kalli kesk
Petteri Orpo kok
Janne Sankelo kok
Sari Tanus kd
Antero Laukkanen kd
Hannu Hoskonen kesk
Matias Marttinen kok
Kai Mykkänen kok
Veikko Vallin ps
Mia Laiho kok
Lulu Ranne ps
Mikko Ollikainen r
Veijo Niemi ps
Ritva Elomaa ps
Sebastian Tynkkynen ps
Mauri Peltokangas ps
Juha Mäenpää ps
Tuomas Kettunen kesk
Pasi Kivisaari kesk
Timo Heinonen kok
Paula Risikko kok
Sari Essayah kd
Sanni Grahn-Laasonen kok
Sari Sarkomaa kok
Raimo Piirainen sd
Sari Multala kok
Hanna Huttunen kesk
Minna Reijonen ps
Merja Kyllönen vas
Kari Tolvanen kok
Arto Satonen kok
Mirka Soinikoski vihr
Sofia Virta vihr
Kaisa Juuso ps
Jussi Saramo vas
Hanna Holopainen vihr

Lakialoite LA 36/2020 vp

Anne-Mari Virolainen kok